

HRVATSKI JEZIK za četverogodišnje strukovne škole

(sa satnicom: I. razred - 4 sata, II. razred - 4 sata,
III. razred - 3 sata, IV. razred: 3 sata)

UVOD

I.

Naziv nastavnog predmeta je **Hrvatski jezik**.

Nastavni predmet **Hrvatski jezik** obuhvaća tri nastavna područja:

- a) **Hrvatski jezik,**
- b) **Hrvatsku i svjetsku književnost i**
- c) **Jezično izražavanje.**

Nastavna područja su samostalne cjeline koje se čvrsto povezuju u nastavni predmet prema načelima unutarnje korelacije. Nazivom nastavnoga područja ističu se sadržaj, svrha i zadaće učenja te djelatnosti kojima se ta svrha i zadaće postižu. Sadržaji nastavnih područja čine obvezatnu naobrazbenu jezgru.

II.

Program hrvatskoga jezika za strukovne škole sadržajno, metodološki i koncepcijski povezuje se s Programom hrvatskoga jezika za osnovnu školu i s njim čini zajednički sustav jezičnog i književnog odgoja i naobrazbe. Ostvaruje se višom teoretskom razinom u pristupu jezičnim i književnim sadržajima te novim, složenijim organizacijskim oblicima odgojno-naobrazbene djelatnosti.

III.

- a) Nastavno područje **Hrvatski jezik:**

Program nastave hrvatskoga jezika za strukovne škole polazi od dostignute programske razine nastave hrvatskoga jezika u osnovnoj školi i uspostavlja višu teoretsku razinu učenja. Povećavaju se obveze teoretskog i praktičnog bavljenja jezikom. Stječu se znanje i sposobnosti za služenje jezikom u svim komunikacijskim situacijama.

Analitičko-sintetički i interdisciplinarni pristup jezičnim pojavama osnovni je metodološki pristup programiranju. Nastava hrvatskoga jezika uspostavlja suodnos s nastavom hrvatske i svjetske književnosti te nastavom jezičnog izražavanja, baveći se jezikom kao sredstvom komunikacije, posebice stručne komunikacije, i umjetničkog izražavanja.

- b) Nastavno područje **Hrvatska i svjetska književnost:**

Program nastave književnosti nadovezuje se na osnovnoškolske programske sadržaje. Na osnovi dostignutih spoznaja, znanja i sposobnosti u osnovnoj školi uspostavljaju se razvijeniji teoretski pristupi književnim pojavama, koji su se potvrdili u znanosti o književnosti, te povijesno proučavanje hrvatske i svjetske književnosti.

Najvažnije spoznaje o književnom djelu, njegovu stvaranju, ustrojbi, recepciji, tumačenju (interpretaciji), raščlambi i proučavanju - učenici stječu na reprezentativnim, antologijskim djelima hrvatske i svjetske književnosti. Uspostavlja se komunikacijski model: pisac - djelo - primatelj (recipijent). Spoznaje o književnim djelima omogućit će književnoteoretske i književnopovijesne zaključke (sinteze).

c) Nastavno područje **Jezično izražavanje:**

Program nastave jezičnog izražavanja povezuje funkcionalne elemente programa književnosti i hrvatskoga jezika te drugih nastavnih predmeta. Predviđaju se različiti oblici usmenog i pismenog izražavanja.

U nastavu jezičnoga izražavanja uključuju se književnoumjetnički i neumjetnički tekstovi na kojima se uočavaju zakonitosti njihova stvaranja, tumačenja i prihvaćanja (razumijevanja).

Oblici jezičnoga izražavanja usklađuju se s nastavom hrvatskog jezika, književnosti i komunikacijskim potrebama, posebice u struci za koju se učenici pripremaju.

IV. SVRHA

Svrha je nastave hrvatskog jezika (nastavnog predmeta) u strukovnoj školi:

- usvijestiti potrebu stalnog učenja hrvatskog jezika;
- razvijati i učvršćivati brigu i ljubav za hrvatski jezik i književnost;
- steći spoznaje o hrvatskom jeziku kao sredstvu priopćivanja i umjetničkog izražavanja te jednoj od osnovnih značajki hrvatske nacionalne samobitnosti (nacionalnog identiteta);
- steći jezično znanje, jezičnu kulturu i sposobnosti za porabu hrvatskoga jezika u svim tekstovnim vrstama, funkcionalnim stilovima i priopćajnim sredstvima;
- steći književno znanje, književnu kulturu i sposobnosti kako bi učenici mogli samostalno čitati književna djela, razumijevati ih, tumačiti i procjenjivati;
- steći jezičnu, književnu, kazališnu i medijsku kulturu kojom se pojedinac potvrđuje kao samosvojno biće, sposobno za život s drugima u snošljivosti i različitostima što ih pruža demokratsko društvo.

ZADAĆE

Svrha se nastave hrvatskog jezika (nastavnog predmeta) postiže ostvarivanjem sljedećih zadaća:

- upoznati sustav hrvatskoga standardnog jezika na fonološkoj, gramatičkoj (morfološkoj, sintaktičkoj), leksikološkoj, stilističkoj, pravogovornoj i pravopisnoj razini;
- upoznati povijest hrvatskoga jezika radi poznavanja i razumijevanja povijesnih okolnosti u kojima se razvijao hrvatski jezik i njegova narječja;
- upoznati reprezentativna, antologijska djela hrvatske i svjetske književnosti iz svih književnih razdoblja;
- razviti čitateljsku kulturu kao osnovu opće naobrazbe i stalne samonaobrazbe;
- upoznati hrvatsku svekoliku kulturnu baštinu radi izgrađivanja hrvatskog identiteta i svijesti o pripadnosti europskom duhovnom i uljudbenom krugu;
- naučiti samostalno čitati, razumijevati, tumačiti i prosuđivati procjenjivati, ocjenjivati) stručne tekstove i rabiti hrvatsko stručno nazivlje (stručni jezik);
- razumijevati i koristiti se znanstvenim postignućima jezikoslovlja, znanosti o književnosti i drugih znanosti, posebice u svojoj struci.

Prvi razred

I. HRVATSKI JEZIK

Jezik i priopćivanje (komunikacija). Jezik kao sustav znakova. Narav jezičnog znaka. Izraz i sadržaj. Supstancija i forma. Jezična ekonomija i zalihost (redundancija).

Fonem. Razlikovna (distinktivna) obilježja: Fonem, alofon fonemska inačica) i fon (glas).

Fonetska (akustička i artikulacijska) te fonološka (funkcionalna) svojstva fonema. Fonetika i fonologija.

Razdioba fonema. Samoglasnici (vokali) i suglasnici (konsonanti). Samoglasnici po mjestu tvorbe i načinu tvorbe: prednji i stražnji te visoki, srednji i niski.

Sonanti (zvonki) i šumni suglasnici. Suglasnici po mjestu tvorbe dvousnjeni, zubnounsneni, zubni, alveolarni, tvrdonepčani, mekonepčani).

Suglasnici po načinu tvorbe (zatvorni, poluzatvorni i tjesnačni). Zvučni i bezvučni suglasnici. Slogotvorni i neslogotvorni fonemi.

Pismo. Grafem (slovo) i fonem. Oblikovanje hrvatskoga latiničkoga grafijskog sustava. Govorni i pisani jezik. Gramatika i stilistika.

Pravopis (ortografija) i pravogovor (ortoezija). Fonemi **č, dž, ć i đ** s pravopisnog i pravogovornog (ortoezija) stajališta.

Fonem kao sastavni dio morfema. Morfo(fo)nem kao alternanta fonema. Morfo(fo)nologija.

Alternacije fonema i fonemskih skupina: jednačenje (asimilacija) po zvučnosti i po mjestu tvorbe.

Gubljenje suglasnika i/ili pojednostavljivanje suglasničkih skupina, palatalizacija i sibilizacija, jotacija.

Alternacije **ije/je/e/i** te alternacije **l/o**.

Segmentna (odsječna) i suprasegmentna (nadodsječna) obilježja.

Naglasak (akcent) i dužina (kvantiteta). Naglasni sustav hrvatskoga standardnog jezika.

Naglašene i nenaglašene riječi. Prislonjenice i naslonjenice (enklitike i proklitike). Suprasegmentna (intonativna) obilježja na razini rečenice: rečenični naglasak, rečenična melodija, tempo, intenzitet, stanka (vrednote govorenoga jezika).

Grafijska realizacija intonativnih sredstava: točka, upitnik, uskličnik te upitnik u kombinaciji. Ostali interpunkcijski znakovi (razgoci). Hijerarhija razgodaka.

Fonostilistika. Stilska obilježenost fonoloških jedinica. Impresivna i ekspresivna svojstva fonema, naglasaka i intonacije. Grafostilistika.

Pojam idioma. Organski i neorganski idiomi. Standardni jezik.

Norma i kodifikacija. Standardni jezik s povijesnoga stajališta. Standardni jezik i narječja. Glavne osobitosti fonemskog i naglasnog sustava čakavskog i kajkavskog narječja u usporedbi s hrvatskim standardnim jezikom. Jezik i pismo hrvatskih pisanih spomenika od početka pismenosti do kraja XV. stoljeća.

2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

PRISTUP KNJIŽEVNOSTI

(Književnost: naziv i pojam - rodovi i vrste - znanost o književnosti - povijest književnosti - teorija književnosti - kritika - odnos književnosti i jezika - tekst, književnost i društvo - književnost i druge umjetnosti svrha učenja - nacionalna i komparativna (poredbena) književnost epohe i razdoblja - stilovi i smjerovi - klasična i moderna književnost - usmena i pisana književnost - analiza i interpretacija)

LIRIKA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - usmena i pisana književnost - tematska podjela: domoljubna, socijalna, duhovno-religiozna, misaona, ljubavna, pejsažna... - primjeri: himna, oda, elegija, ditiramb, balada, sonet, epigram, epitaf).

Antun Mihanović, Horvatska domovina (himna)
Petar Preradović, Rodu o jeziku (oda)
Silvije Strahimir Kranjčević, Iseljenik (elegija)
Vladimir Nazor, Cvrčak (ditiramb)
Hasanaginica (narodna balada)
Stanko Vraz, Nadriknjištvo - A. G. Matoš, Ad hominem (epigram)
Stećci, hrvatski srednjovjekovni spomenici; Mak Dizdar, Zapis o zemlji (epitaf)
Josip Pupačić, Zaljubljen u ljubav (ljubavna)
Dobriša Cesarić, - Vagonaši (socijalna)
Silvije Strahimir Kranjčević, Moj dom (domoljubna)
Nikola Šop, Kuda bih vodio Isusa (duhovno-religiozna)
Antun Gustav Matoš, Jesenje večer (sonet) - Ljubo Wiesner, Blago večer (pejsažna)
Fran Mažuranić, Budi svoj! (pjesma u prozi)
Antun Branko Šimić, Opomena (misaona)
Mate Balota, Roženice - D. Domjanić, Ciklame, krvave ciklame (dijalektalna)

EPIKA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - ep i manje epske forme)
pilih, spjev, stihovana pripovijetka/; roman /klasični i moderni/, pripovijest, novela; "jednostavni oblici"; memoari, biografije, autobiografije - primjeri: ep, roman - moderni i povijesni, pripovijest, novela, bajka, basna).

Homer (8. st. pr. K.), Ilijada, pjevanje I., XVI., (ep)
Ivana Brlić-Mažuranić, Regoč (bajka)
George Orwell, Životinjska farma ili Milan Kundera, Šala (moderni roman)
Slavko Kolar, Breza ili Mile Budak, Opanci dida Vidurine (pripovijest)
Vjekoslav Kaleb, Gost (novela)
Nenad Brixly, Mrtvacima ulaz zabranjen (humoristički kriminalistički roman) ili Marija Jurić Zagorka, Grička vještica (roman)

DRAMA

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - primjeri: tragedija, komedija)

Sofoklo, Antigona (tragedija)
Marin Držić, Skup (komedija)
Zaključak (sinteza)

DISKURZIVNI KNJIŽEVNI OBLICI

(Pojam - razvoj - vrste, oblici i značajke - putopis, studija, esej, članak; kritika, feljton, polemika - primjeri: putopis, esej)

Antun Nemčić, Putositnice (Porod putne misli, Križevci, Zagreb, Jastrebarsko, U Karlovcu, Rijeka... (putopis)
M. de Montaigne, O odgoju (O cilju odgoja) (esej)
Zaključak (sinteza)

POVIJEST KNJIŽEVNOSTI

KLASIČNA KNJIŽEVNOST

Biblija: značenje, nastanak i kompozicija
Knjiga Postanka, Knjiga Izlaska, Judita, Psalmi, (izbor)

Evandjelje po Ivanu
Homer: Odiseja (I, XIX, XXI)
Eshil: Okovani Prometej
Plaut: Škrtac

SREDNJOVJEKOVNA KNJIŽEVNOST

(Trubadurska lirika - najstariji hrvatski pisani spomenici - ćirilometodska tradicija, biblijski i liturgijski tekstovi - povijesni i pravni tekstovi - crkvena i svjetovna proza - drama, prikazanja)

Pjesan o Rolandu (franc. ep) - Pjesan o Cidu (španj. ep) - Pjesan o Nibelunzima (njem. ep) - Roman o Tristanu i Izoldi (viteški roman)
Sv. Augustin, Ispovijesti (1. i 9.) (autobiografija) Bašćanska ploča
Vinodolski zakon - Lucidar
Zapis popa Martinca - Ljetopis popa Dukljanina (smrt kralja Zvonimira)
Pismo Nikole Modruškoga - Hrvojev Misal
Šibenska molitva
Va se vrime godišća - Muka Svete Margarite
Zaključak (sinteza)

PREDRENEŠANSNA I HUMANIZAM

(Pojam, trajanje, značajke - humanizam kao kulturni i književni pokret - latinizam - književni život - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela)

Dante Alighieri, Božanstvena komedija (Pakao, I.-V.)
Francesco Petrarca, Kanconijer (I., III., V., XIII., LXI., CVI.)
Giovanni Boccaccio, Decameron (Uvod; 1. dan 1. novela; 2. dan 3. novela; 10. dan 5. novela)
Marko Marulić, Davidijada (1. pjevanje; stih 1-11, stih 140-160) - Ivan Česmički, U smrt majke Barbare - Juraj Šižgorić, Elegija o pustošenju Šibenskog polja
Zaključak (sinteza)

3. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

U skladu s nastavom jezika i književnosti u prvom se razredu uvježbavaju različiti oblici jezičnog izražavanja i stvaranja.

Pisano i govorno izražavanje kao jezična djelatnost. Glavne značajke pisanja kao jezične djelatnosti. Pisanje kao priopćivanje (komunikacija) i kao umjetničko stvaranje. Pisanje, pravopis i grafostilistika.

Govorenje kao jezična djelatnost. Govorenje i pravogovor. Neutralno i stilski obilježeno govorenje. Uloga i važnost vrednota govorenog jezika (intonacija, intenzitet, stanka, rečenični tempo, mimika i gesta). Govorenje, slušanje i šutnja.

Čitanje: usmjereno i izražajno.

Prepričavanje: sažetak.

Bilježenje u obliku natuknica i stvaranje podsjetnika. Bio-bibliografska bilješka. Navođenje.

Dnevnik: osobni, stručni i dnevnik čitanja.

Tekst. Načini oblikovanja teksta. Vrste teksta: opis, raščlamba (analiza), tumačenje (interpretacija), samogovor (monolog), dvogovor (dijalog) i unutarnji monolog. Opis: kao vrsta teksta. Glavne značajke logičke i jezične organizacija opisa. Umjetnički i znanstveni opis: jezične i stilske razlike i sličnosti. Usmeni i pisani opis. Dinamični i statični opis. Opis vanjskoga i unutarnjega svijeta.

Tumačenje (interpretacija, eksplikacija). Logička i jezična organizacija tumačenja. Usmeno i pisano tumačenje. Analitičko i sintetičko tumačenje. Tumačenje umjetničkog djela. Denotativno i konotativno značenje. Služenje stručnim jezikom.

Dijalog i monolog: Vrste dijaloga. Uspostava dijaloga. Vođenje dijaloga. Dijalog u razgovoru i umjetničkom djelu (drami, televizijskoj drami, filmu). Jezično oblikovanje dijaloga: jezična ekonomija i vrednote govornog jezika. Euharistički dijalog. Poslovni i stručni dijalog.

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadace) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca).

Drugi razred

I. HRVATSKI JEZIK

Morfem. Morfemi po značenju: gramatički i leksički. Morfemi po položaju: korijenski, prefiksalni i sufiksalni. Rječotvorni (derivacijski) i oblikotvorni (relacijski) morfemi.

Morfem, morf i slomorf (morfemska inačica). Izraz i sadržaj gramatičkih i leksičkih morfema. Morfemska analiza. Morfem i oblik, morfem i osnova. Osnova i korijen. Struktura osnove. Alterniranost osnove (alooosnove). Supletivni oblici.

Pojam gramatičke kategorije. Tipovi gramatičkih kategorija: kategorije vrste riječi, kategorije oblika riječi, kategorije položaja riječi i kategorije riječi.

Kategorije vrste riječi. Kriteriji razdiobe riječi na vrste. Promjenljive i nepromjenljive vrste riječi. Imenice. Gramatička i leksička predmetnost. Sklonidba (deklinacija) imenica. Gramatička obilježja imenica: rod, broj i padež.

Pojedinačna (singulativna) i zbirna (kolektivna) množina. Vlastite i opće imenice. Pisanje imenica (malo i veliko početno slovo). Pisanje stranih vlastitih imena, posebno osobnih i zemljopisnih.

Zamjenice. Rod, broj, padež i lice. Funkcije zamjenica. Zamjenice kao imeničke, pridjevne ili priložne riječi. Zamjenice po značenju. Lične, povratne, posvojne, pokazne, upitne, odnosne i neodređene.

Pridjevi. Rod, broj, padež i stupanj. Pridjevi i kategorije određenosti/neodređenosti. Sklonidba određenih i neodređenih pridjeva. Stupnjevanje (komparacija). Podjela pridjeva po značenju. Kvalitativni, diferencijalni, posvojni i opisni pridjevi.

Brojevi. Rod, broj i (djelomično) padež. Glavni i redni brojevi. Brojevi kao imeničke, pridjevne i priložne riječi.

Glagoli. Vrijeme, način, vid (svršenost, nesvršenost, dvovidnost), lice.

Stanje (aktiv, pasiv i medij), (ne)prijelaznost i povratnost. Lični i bezlični glagolski oblici.

Jednostavni glagolski oblici: infinitiv, prezent, aorist, imperfekt, imperativ, glagolski pridjevi i prilozi.

Složeni glagolski oblici: perfekt, pluskvamperfekt, futuri i kondicionali. Pasivni glagolski oblici.

Nepromjenljive vrste riječi: prilozi i prijedlozi.

Nepromjenljive vrste riječi: veznici, uzvici i čestice.

Morfologija i pravopis.

Morfološka sinonimija odnosno homonimija.

Morfostilistika i morfostilem.

Stilska obilježenost padežnih oblika, vremena, načina te ostalih oblika.

Glavne značajke oblikotvornog ustrojstva čakavskog narječja u usporedbi s hrvatskim standardnim jezikom (padežni sustav, sustav glagolskih oblika i drugih oblika promjenljivih riječi).

Glavne značajke oblikotvornog ustrojstva kajkavskog narječja u usporedbi s hrvatskim standardnim jezikom (padežni sustav, sustav glagolskih oblika i drugih oblika promjenljivih riječi).

Hrvatski jezik od XVI. do kraja XVIII. stoljeća.

2. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

RENEZANSANS

(Europska renesansa - renesansa kao kulturni i književni pokret - odnos prema prirodi i čovjeku - odnos prema antici - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela; hrvatska renesansa i njezina središta: Dubrovnik, Split, Hvar, Šibenik, Zadar - odnos prema talijanskoj renesansi - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela)

Miguel Cervantes de Saavedra, Don Quijote (ulomci)

William Shakespeare, Hamlet

Marko Marulić, Judita

Šiško Menčetić, Prvi pogled - Blaženi čas i hip

Hanibal Lucić, Jur nijedna na svit vila - Iz Robinje: Skazanje drugo, stih 685-755 (Robinja i Derenčin)

Mavro Vetranović, Moja plavca (stih 1-26, 197-222) - Posvetilište Abramovo (skazanje prvo, stih 83-184)

Brne Karnarutić, Vazetje Sigeta grada (treti dil, stih 597-638)

Petar Zoranić, Planine (Otkuda bura ishodi i zač se zove ili Zač se grad Nin zove i gdo ga najpri sazida - Perivoj od Slave i v njem vile)

Petar Hektorović, Ribanje i ribarsko prigovaranje (Parvi dan, stih 1 - 20, 497 - 508; Drugi dan, stih 595 - 685; Treti dan, stih 1510 - 1532)

Marin Držić, Dundo Maroje

Zaključak (sinteza)

BAROK

(Pojam, trajanje, značajke - manirizam naprama baroku - hrvatski barok - katolička obnova / protureformacija/ - književni oblici i značajke - dubrovačko-dalmatinski, kajkavski, slavonski barok i barok ozaljskoga kruga - bosanski franjevci - glavni pisci i djela)

Torquato Tasso, Oslobođeni Jeruzalem, (I. i II. pjevanje; prijevod M. Tomasovića, 1990.)

Ivan Gundulić, Suze sina razmetnoga - Dubravka - Osman (I., 1-36; IV., 345-432; VII., 269-308; VIII., 569-592; IX., 321-408; XI., 1-184; XX., 289-376)

Ivan Bunić Vučić, Nemoj, nemoj, ma ljubice - Slatka dušo mom životu;

Junije Palmotić, Pavlimir (činjenje treće, skazanj četrnaesto i skazanje petnaesto) ili Ignjat Đurđević, Slici svojoj u ruci gospođe - Suze Marunkove

Fran Krsto Frankopan, Napojnice pri stolu - Človičstvo zove se prava lipota -

Cvitja razmišljenje i žalosno protuženje ili Ana Katarina Frankopan Zrinska, Vsakomu onomu, ki štal bude ove knjižice

Juraj Habdelić, Pervi oca našega Adama greh (Gizdost ženska ili Gizdost mladeh ljudi) ili Antun Kanižlić, Sveta Rožalija (početak)

Matija Divković, Beside (odlomak)

Bartul Kašić, Ritual rimski (Predgovor) - Juraj Križanić, Politika (Predgovor)

Zaključak (sinteza)

KLASICIZAM I PROSVJETITELJSTVO

(Klasicizam kao europski pokret - racionalizam: R. Descartes - prosvjetiteljstvo: Voltaire - klasicistički latinizam - književnost u Slavoniji - književni oblici i značajke - glavni pisci i djela)

Molière, Mizantrop ili Umišljeni bolesnik
Voltaire, Candide (I., II., VI.)
Matija Petar Katančić, Jesenji plodovi (Ševa - Vinobera u zelenoj Molbice dolini)
Matija Antun Reljković, Satir iliti divji čovik (Kazuje lipotu ležaja Slavonije, stih 1-29 - Porušenje Slavonije kroz česte rate i bojeve, stih 131-152)
Andrija Kačić Miošić, Razgovor ugodni naroda slovinskoga (Slidi pisma Radovana i Mjelovana - Tomislav, kralj slovinski - Pisma od Radoslava)
Filip Grabovac, Cvit razgovora - Slava Dalmacije
Tituš Brezovački, Matijaš Grabancijaš dijak (Predgovor dobrovoljnom čtavcu, Dogod I., spelanje I. i spelanje II.)
Zaključak (sinteza)

PREDROMANTIZAM I ROMANTIZAM

(Europski predromantizam - zanimanje za starinu, folklor i "groblijanske" ugođaje; europski romantizam - glavni predstavnici francuskog, njemačkog, talijanskog, ruskog, poljskog romantizma i romantizma u nordijskim zemljama - engleski jezerski pjesnici: W. Wordsworth, S. T. Coleridge, R. Southey - Scottov povijesni roman)

Johann W. Goethe, Patnje mladog Werthera
F. Schiller, Razbojnici
George G. Byron, Putovanje Childea Harolda (ulomak)
A. de Lamartine, Jezero - W
Wordsworth, Sunovrati
Edgar Allan Poe, Gavran - Ubojstva u ulici Morgue
A. S. Puškin, Trenutka još se sjećam
Zaključak (sinteza)

ILIRIZAM

(Hrvatski romantizam - hrvatski narodni preporod, ilirski pokret, ilirizam - uloga književnosti u buđenju nacionalne svijesti - budnice i davorije - temeljni tekstovi: Mihanovićeve "Reč domovini o hasnovitosti pisanja vu domorodnom jeziku", Draškovićeva "Disertacija ili razgovor darovan gospodi poklisarom", Gajeva "Kratka osnova horvatsko-slavenskog pravopisanja" - Novine i Danica ilirska - Kolo, prvi književni časopis)

Ljudevit Gaj, Horvatov sloga i zjedinjenje (budnica) Dimitrija Demeter, Grobničko polje (Pjesma Hrvata) (davorija)
Pavao Štoos, Kip domovine vu početku leta 1831.
Stanko Vraz, Đulabije: I.23, - Gazela: Ždral putuje k toplom jugu - Otkud modre oči?
Petar Preradović, Putnik - Ljudsko srce
Ivan Mažuranić, Smrt Smail-age Čengića (Harač i Kob) Matija Mažuranić, Pogled u Bosnu (Predgovor, I. Put u Bosnu i natrag /opis Sarajeva/)
Grgo Martić, Zapamćenja (odlomak) - Ivan Franjo Jukić, Putovanje po Bosni godine 1843. (odlomak)
Zaključak (sinteza)

II. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

Životopis (biografija) kao vrsta teksta. Vlastiti životopis (autobiografija) i životopis poznate osobe (književnika, umjetnika, pjevača, športaša). Logička i jezična organizacija životopisa. Uloga činjenica u oblikovanju životopisa. Razlikovanje činjenica po važnosti. Životopis prema stilskim značajkama: subjektivni (literarni i literarizirani) i objektivni (poslovni, službeni). Enciklopedijski prikaz životopisa: Hrvatski biografski leksikon.

Prikaz kao vrsta teksta. Objasnidbeno-obavijesna narav prikaza. Usmeni i pisani prikaz: sličnosti i razlike. Prikaz i medij: novinski, radijski i televizijski prikaz. Tematska raznolikost prikaza: prikaz knjige, kazališne predstave, filma, stripa, televizijske emisije, koncerta, izložbe i dr. Stručni prikaz.

Upućivanje (instrukcija) kao vrsta teksta kojim se planira bilo kakvo ponašanje u budućnosti: upravne, tehničke, poslovne, metodičke i druge upute - glagoli i glagolski oblici zahtijevanja, zapovijedanja, poticanja, upozoravanja kao nositelji upućivačkih (instruktivnih) rečenica. Linearni odnos rečenica u upućivačkome tekstu.

Pismo: osobno i poslovno.

Učenici tijekom godine pišu dva školska uratka (zadace) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca).

Treći razred

I. HRVATSKI JEZIK

Pojam sintakse. Sintaktičke jedinice: riječ, skup riječi (sintagma) i rečenica.

Riječi u rečenici. Spojevi riječi. Tipovi odnosa među sastavnicama spojeva riječi: sročnost (kongruencija), upravljanje (rekcija) i pridruživanje.

Pojam rečenice. Članjivost. Ciljna usmjerenost: izjavne, upitne i usklične rečenice. Obavijesna članjivost: dato i novo (tema i rema).

Članovi rečeničnog ustrojstva. Predikat. Glagolski i neglagolski predikat. Glagolski oblici u predikatu.

Subjekt, atribut i apozicija.

Objekt i priložna oznaka.

Rečenice po sastavu. Sklapanje rečenica: nizanjem i povezivanjem. Nezavisnosložene rečenice. Tipovi odnosa među dijelovima sastavnih, suprotnih i rastavnih rečenica.

Sklapanje uvrštavanjem. Zavisnosložene rečenice (subjektne, predikatne, objektne, atributne i apozitivne).

Priložne (adverbne) rečenice.

Sklapanje rečenica bez veznika. Nezavisnosložene asindetske rečenice. Zavisnosložene asindetske rečenice.

Intonacija rečenice. Rečenični naglasak, rečenična melodija, stanka, intenzitet, tempo. Rečenični znakovi: točka, zarez, dvotočje, trotočje, uskličnik, upitnik.

Red riječi u rečenici (osnovni i aktualizirani). Sintaktostilistika i sintaktostilem.

Rečenica i tekst. Povezivanje rečenica u tekstu. Tipovi teksta.

Osnovne sintaktičke osobitosti čakavskog i kajkavskog narječja prema hrvatskome standardnom jeziku.

Hrvatski standardni jezik u XIX. stoljeću.

II. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

PROTOREALIZAM (ŠENOINO DOBA)

(M. Begović, L. Botić, A. V. Tkalčević, F. Marković, J. E. Tomić, V. Jagić, publicistika A. Starčevića, pučka drama i J. Freudreich).

August Šenoa, Budi svoj! - Ribarova Jana - Zlatarovo zlato - Povjestice (izbor)
Zaključak (sinteza)

REALIZAM

(Europski realizam - pozitivizam i scijentizam - H. Taine - glavni predstavnici francuskog, ruskog i engleskog realizma - E. Zola i naturalizam)

Honoré de Balzac, Otac Goriot
Fjodor M. Dostojevski, Zločin i kazna
Lav N. Tolstoj, Ana Karenjina ili Uskrsnuće
Zaključak (sinteza)

(Hrvatski realizam - odraz francuskog realizma i naturalizma: E. Kumičić i njegov članak "O romanu" - polemika i stvaranje kritike - pravaštvo i književnost - regionalizam)

Eugen Kumičić, Začudeni svatovi
Ksaver Šandor Gjalski, Perillustris ac generosus Cintek - Nacionalna ekonomija ili Čudnovati tesar

Ante Kovačić, U registraturi
Josip Kozarac, Oprava ili Slavonska šuma
Vjenceslav Novak, Posljednji Stipančići
Silvije Strahimir Kranjčević, Mojsije
Zaključak (sinteza)

MODERNIZAM

(Parnasovstvo - dekadancija - simbolizam - individualizam - esteticizam - secesija - bečka moderna)

Charles Baudelaire, Suglasja - Albatros
Rainer Maria Rilke, Ja živim u kruzima
Henrik Ibsen, Lutkina kuća (Nora)
Zaključak (Sinteza)

MODERNA

(Modernistički pokret i moderna - sukob "starih" i "mladih" - secesija - bečka i praška skupina mladih - časopisi - kritike i polemike - Hrvatska mlada lirika, 1914.)

Janko Leskovar, Misao na vječnost
Antun Gustav Matoš, Utjeha kose - 1909. -, Kip domovine leta 188* - Oko Lobora
Dinko Šimunović, Alkar
Fran Galović, Kopači - Jesenski veter ili Dragutin Domjanić, Bele rože - Portret
Vladimir Vidrić, Dva pejzaža - Pomona - Plakat - Adieu
Vladimir Nazor, Zvonimirova lađa - Maslina - Seh duš dan
Milan Begović, Pustolov pred vratima ili Amerikanska jahta u splitskoj luci
Ivan Kozarac, Đuka Begović
Zaključak (sinteza)

III. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

Usmeno predavanje. Glavne faze oblikovanja usmenoga predavanja: određivanje teme, skupljanje građe o temi, sređivanje građe, izrada nacrt (predložka) predavanja. Poraba podataka i stručnih naziva.

Javni govor. Priprema javnoga govora. Pisana podloga za javni govor (bilješke, navodi, podaci). Neutralan i emocionalno obilježen govor. Uvažavanje vrednota govorenog jezika i poznavanje govorničkih figura.

Priopćenje. Jezične i stilske značajke priopćenja. Usmeno i pismeno priopćenje.

Tumačenje. Stručno izlaganje, stručni članak, stručni referat, stručni dopis. Zamolba i žalba.

Čitanje stručnog teksta s komentarom. Korekturni znaci. Paralela književnih razdoblja.

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadace) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaca).

Četvrti razred

I. HRVATSKI JEZIK

Znak i sustav znakova. Jezični sustav i jezični znak. Struktura jezičnoga znaka. Označitelj, označenik i izvanjezična zbilja. Riječ i leksem. Leksikologija i semantika.

Izraz i sadržaj leksema. Jednoznačnost i višeznačnost. Metafora i metonimija. Vrste metafora. Osnovno i izvedeno značenje. Neutralno i obilježeno značenje. Podruštvljeno i individualno značenje.

Sinonimija i sinonimi. Istoznačnice i bliskoznačnice. Općejezični i individualni sinonimi. Standardnojezični i nestandardnojezični sinonimi. Funkcionalna vrijednost sinonima.

Antonimija i antonimi. Vrste antonima. Potpuni i djelomični antonimi. Oksimoron. Funkcionalna vrijednost antonima.

Homonimija i homonimi. Morfološka i leksička homonimija. Homografi i homofoni. Načini nastanka homonima. Funkcionalna vrijednost homonima.

Vremenska raslojenost leksema. Aktivni i pasivni leksik. Vrste pasivnih leksema. Pomodnice i novotvorenice.

Područna raslojenost leksema. Lokalizmi, regionalizmi i dijalektizmi. Vrste dijalektizama. Stilska obilježenost dijalektizama.

Funkcionalna raslojenost leksema. Stil i stilistika. Funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika. Glavne leksičke značajke književnoumjetničkoga, publicističkoga i razgovornog stila.

Međujezični dodiri i leksičko posuđivanje. Razlozi leksičkoga posuđivanja. Vrste leksičkoga Vrste posuđenica. Prilagodba posuđenica.

Leksička norma prema ostalim normama hrvatskoga standardnog jezika. Jezični purizam i jezična kultura. Osnovna pravila jezičnoga purizma.

Frazeologija i frazem. Uvjeti postanka frazema. Frazemska višeznačnost i jednoznačnost. Frazemska sinonimija i antonimija. Vrste frazema. Funkcionalna vrijednost frazema.

Leksikografija. Vrste leksikografije. Rječnik. Vrste rječnika. Načini sastavljanja rječnika. Vrste jezičnih rječnika. Najvažniji rječnici hrvatskoga jezika.

Hrvatski jezik u XX. stoljeću. Periodizacija. Glavne značajke svakoga razdoblja. Društveni i politički položaj hrvatskoga standardnog jezika. Borba za ravnopravnost hrvatskoga jezika. Odnos između hrvatskog i srpskog jezika. Važnija djela o hrvatskome jeziku.

II. HRVATSKA I SVJETSKA KNJIŽEVNOST

AVANGARDA, MODERNISTIČKI POKRETI I SOCIJALNA KNJIŽEVNOST

(Stilski pluralizam - avangarda - ekspresionizam, dadaizam, nadrealizam, imažinizam, kubizam, futurizam, simultanimizam, konstruktivizam - socijalni realizam - "lijeva" i "desna" kritika - egzistencijalizam - imanentna kritika - kazalište apsurdna - epsko kazalište - trivijalna književnost - socijalistički realizam)

I. RAZDOBLJE (1914. - 1929.)

Marcel Proust, U traženju izgubljena vremena (Combray)
Sergej Jesenjin, Pjesma o kuji - Doviđenja, dragi, doviđenja
Zaključak (sinteza)

EKSPRESIONIZAM

Antun Branko Šimić, Pjesnici - Moja preobraženja - Hercegovina - Povratak - Smrt i ja - Ručak siromaha
Miroslav Krleža, Snijeg - Nemir
Ivo Andrić, Ex ponto: Epilog /Noćni nemir/
Zaključak (sinteza)

II. RAZDOBLJE (1929. - 1952.)

Miroslav Krleža, Khevenhiller - Povratak Filipa Latinovicza - Gospoda Glembajevi
Ivo Andrić, Prokleta avlija
Tin Ujević, Svakidašnja jadikovka - Blažena žena, gospo nepoznata
Pobratimstvo lica u svemiru - Notturmo
Drago Gervais, Tri nonice
Dobriša Cesarić, Oblak - Povratak - Balada iz predgrađa
Dragutin Tadijanović, Dugo u noć, u zimsku bijelu noć - Prsten
Ivan Goran Kovačić, Moj grob
Zaključak (sinteza)

DRUGA MODERNA (1952. - 1968.)

(Kritika socrealizma - "Krugovi" 1952. - utjecaj angloameričkih i španjolskih pisaca - "Razlog" 1961. - utjecaj francuskih i njemačkih pisaca - modernistička poezija, utjecaj filozofije egzistencijalizma - "Umjetnost riječi", 1957. i znanost o književnosti)

Bertolt Brecht, Majka Hrabrost i njezina djeca
Albert Camus, Kuga
Eugène Ionesco, Čelava pjevačica ili Stolice
Zaključak (sinteza)
Petar Šegedin, Novele (izbor)
Vladan Desnica, Zimsko ljetovanje ili pripovijesti (po izboru)
Ranko Marinković, Kiklop
Jure Kaštelan, Tvrđava koja se ne predaje - Konjic bez konjika
Vesna Parun, Ti koja imaš neviniye ruke
Josip Pupačić, More - Tri moja brata ili Moj križ svejedno gori

SUVREMENA KNJIŽEVNOST

(Proza u trapericama, fantastičari, novi historizam - pjesništvo egzistencijalizma, ludizam, obnova zatvorene forme - drama - kritika i znanost - književnost u dijaspori - glavni časopisi - postmoderna: intertekstualnost - intermedijalnost)

Antun Šoljan, Luka
Ivan Slamnig, Barbara
Slavko Mihalić, Približavanje oluje - Majstore, ugasi svijeću
Vitimir Lukić, Sobe za prolaznike

Ivo Brešan, Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja Ivan Aralica, Okvir za mržnju ili Nedjeljko
Fabrio, Smrt Vronskoga
Pavao Pavličić, Večernji akt ili Dunav
Zaključak (sinteza)

III. JEZIČNO IZRAŽAVANJE

Rasprava (diskusija). Strukturna trodijelnost rasprave: teza, antiteza i sinteza ili postavljanje teze, dokazivanje teze i prihvaćanje ili odbacivanje, odnosno modificiranje teze. Stručno nazivlje i profesionalizam u raspravi. Usmena i pismena rasprava. Stručno argumentiranje, komentiranje i apeliranje..

Esej (ogled). Znanstvene, publicističke i umjetničke značajke. Otvorenost eseja kao tekstovne vrste. Subjektivni i objektivni elementi u eseju. Stvaranje eseja.

Komunikacijski tekstovi: vijest, obavijest, oglas, reklama, zahvalnica, pozivnica, sažalnica ... Privatni i javni komunikacijski tekstovi. Razlike u oblikovanju komunikacijskih tekstova.

Zapisnik.

Učenici tijekom školske godine pišu dva školska uratka (zadaće) s ispravicima. Obvezatan je tjedno jedan domaći uradak (zadaća).

Autori:

*Ljubica Benović
dr. Vinko Brešić
Olga Jambrec,
Biserka Jelenić
dr. Vlado Pandžić
dr. Ivo Pranjković
dr. Marko Samardžija (voditelj)
dr. Stjepko Težak*